

альтернативний процес створення нових соціалістичних поселень, і що в нього було спільного з фактичними містобудівними процесами в СРСР. Для цього необхідно проаналізувати реальний стан проектування і забудови нових міст упродовж 30-х, починаючи від згортання дискусії про соціалістичне розселення.

В 1929-30 роках, у процесі розгортання індустріалізації і «культурної революції», на сторінках професійної архітектурної і популярної періодики («Сучасна архітектура», «Будівництво Москви», «Революція і культура») триває активна дискусія про соціалістичну організацію побуту і відповідні нові способи розселення, звільнені від вад старих буржуазних міст. У традиційній історії радянської архітектури вважалося, що ідеї усунування побуту виникли в середовищі авангардних архітекторів і перейшли у концептуальне протистояння урбанізму і дезурбанізму. Однаково радикальні у своїй утопічності, вони були відхилені владою постановою ЦК ВКП(б) «Про роботу з перебудови побуту». Цю версію підтримують і деякі сучасні історики радянської архітектури (А. Іконніков, С. Хан-Магомедов). Але, як показують сучасні дослідження (М. Меєрович, Є. Конишева, Д. Хмельницький), позиції як урбаністів, так і дезурбаністів збігалися в основних теоретичних питаннях. Більше того, сама дискусія про соціалістичне розселення була ініційована владою (головними її ідеологами були держслужбовці Н. Мілютін, І. Сабсович і М. Охитович). Вона була припинена, коли почала відриватися від простого завдання архітектурної організації робочої сили промгигантів. Реальні соціалістичні будувались, але були виключені з публічних дискусій; їхні репрезентації поза власне проектувальним середовищем були практично відсутні до кінця 1930-х.

Тому головною проблемою нашої доповіді є абсолютний відрив кінематографічних соціалістичних міст від реальних і культивування образу квітучого світлого поселення. Реальне містобудування в СРСР відбувалося на основі масового типізованого виготовлення проектної документації для швидкого будівництва типових промислових поселень (М. Меєрович). Це були невідривні від заводів квартали бараків або в кращому випадку стрічкова забудова з покімнатним заселенням секційних будинків. Після зміни у 1932 році принципів містобудування і архітектурного стилю і вже збудовані, і заплановані міста (зокрема Магнітогорськ, Орськ, Кузнецьк) зазнають різкої критики (В. Баліхін) за відсутність ансамблевості, озеленення, архітектурної виразності центру і починають транс-

формуватися відповідно до нових вимог. Це створює, на нашу думку, табу на їх зображення.

У фільмах, які ми розглядаємо, будівництво соціалістичних міст є або основним сюжетотворюючим чинником («Комсомольськ», «Аероград»), або становить важливий епізод зображеної реальності («Нова Москва», «Шахтарі»). У той же час самі соціалістичні міста часто відсутні на екрані; вони підміняються або процесом свого створення («Комсомольськ», «Шахтарі»), або тривалими епізодами промислового виробництва (як у документальному фільмі «Пісня про героїв», 1932). У фіналі ж ми бачимо декоративне прекрасне місто, котре тоне в зелені («Нова Москва», «Шахтарі»), що підсилює контраст із початково зображеними жахливими умовами розселення і побуту («Комсомольськ»). Головною причиною відсутності міського простору в кінематографі 30-х була трансформація просторового канону (С. Булгакова), згідно з якою режисери повністю відійшли від зйомок реальної природи і все будували в павільйонах. У випадку зображення соціалістичних міст це підсилювалося їхньою невідповідністю сталінським теоріям світлої, радісної архітектури.

Фесенко Г. Г., к. филос.н., доцентка, Харьковская национальная академия городского хозяйства, г. Харьков, Украина

Социокультурное пространство мегаполиса: (философско-антропологический контекст)

Мегаполис приобретает сегодня особую актуальность в связи с его особой ролью – интеграцией культурного, интеллектуального и экономического потенциала. Эти города, являясь определенными контрольными пунктами глобальной экономической системы, представляют собой особые центры концентрации человеческих ресурсов. Новая социокультурная реальность глобального города требует специального осмысления. Ведь процессы, формирующие сущность города на метафизическом, культурно-историческом, социокультурном уровнях городского пространства, еще не получили достаточного развития.

Актуальным становится поиск методологической платформы для изучения такого сложного предмета познания, как «культу-

ра города». В урбанистике культура города часто представлена исследованиями отдельных элементов, уровней организации городского пространства (например, архитектурный облик, социальная организация пространства, художественная жизнь города). На проникновение в суть явлений урбогенеза претендует новая методологическая платформа – культурология, изучающая культуру в ее сущности и во всей полноте проявлений. Культурологическое видение реальности призвано воссоздать образ «живого» города, особым творческим компонентом которого выступает человек. Город как феномен культуры представляет собой образ человеческой жизни и способ существования культуры.

Экономика городов все больше становится зависимой от творческого класса людей. Отмечается, что современная экономика опирается на знания, науку и инновативность, которые обеспечиваются трудом профессионалов, способных изобретать новое и смело, нестандартно мыслить. Эти люди – представители профессий с большим творческим компонентом: архитекторы, дизайнеры, рекламщики, артисты, финансисты, т.е. все те, кто в процессе работы каждый день сталкивается с новыми и нерутинными задачами.

Культурное пространство глобального города предстает как освоенный креативным классом, в тех или иных параметрах значимый для него, ценностно-смысловой мир. Для новой городской культуры, как и для постмодерна в целом, характерен акцент на индивидуальные начала. Современные мегаполисы нацелены на привлечение качественного «человеческого капитала».

Мегаполисы встают перед вопросом: как обеспечить атмосферу, создать необходимые условия для развития скрытого творческого потенциала? Один из главных теоретиков творческой экономики Ч. Лэндри, анализируя творческие города, отмечает, что они становятся важнейшим пространством и местом концентрации общественного и интеллектуального ресурса. Возникает некое коммуникативное единство в сочетании с глубокой специализацией. Профессиональный труд в этих условиях приобретает новый смысл и новую мотивацию: из обезличенного занятия и способа зарабатывания денег он становится формой самовыражения, реализации личностного творческого потенциала.

В итоге личность мегаполиса имеет возможность сохранить свою культурную идентичность, обеспечить себе и своим близким «дом души» в рамках национальной, этнической, конфессиональной субкультуры. Более того, именно мегаполисы стали источником новых мощных процессов культурогенеза, возникновения и развития новых возрастных, досуговых, профессиональных и т.п. субкультур.

Хвиль А. Г., аспірантка кафедри культурології, Національний університет «Києво-Могилянська Академія», м. Київ, Україна

Простір і страх: відчуття небезпеки у місті

Уявлення про безпеку і небезпеку на карті міста не завжди пов'язане з існуванням реальної загрози для мешканців у певних районах. Авторка книги «Архітектура страху» («Architecture of Fear») Нен Елін пише, що поштовхом для створення книги був її досвід, набутий у ході польових досліджень в раціоналістично спланованому маленькому французькому містечку Жуї-Ле-Мутьє. Спостереження Нан Елін полягало в тому, що «тема страху виникла, не зважаючи на вкрай низький рівень злочинності в цьому районі». Відчуття небезпеки може підсилюватися повідомленнями ЗМІ, розповсюдженням образу бронедверей, систем відеонагляду, а також потребою міфологізації простору і створенням уявного маргінесу в протиставленні з яким місто набуває єдності.

На когнітивних картах як найбільш небезпечне місце мешканці переважно вказують один із віддалених від них районів, малознайомий як фізичний простір, де їм не доводилося чи майже не доводилося особисто бувати. Відчуття небезпеки, що з'являється під час перебування в одному місці та зникає в іншому, пов'язане з відсутністю або наявністю ідеї місця – прочитуваністю і рівнем деталізації уявної карти, зі знанням, що розташоване за візуальними перешкодами у вигляді дерев, парканів та будинків. Характеризуючи околиці власного кварталу, автохтонне населення схильне заперечувати можливість небезпеки.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

КУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СИНХРОНІЇ ТА ДІАХРОНІЇ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

*Тези доповідей міжнародної наукової конференції
24-27 вересня 2012 р., м.Київ, Україна
(до 20-річчя кафедри культурології)*

«СТАРОДАВНІЙ СВІТ»
КИЇВ - 2012

УДК 008(06)
ББК 71я43
К906

Культурні трансформації в синхронії та діахронії: теорія і практика. Тези доповідей міжнародної наукової конференції.- К.: “Стародавній Світ”, 2012.- 184 с.

Тематика пропонованої збірки відповідає науковим зацікавленням викладацького складу кафедри та репрезентує становлення культурології як інтегративної царини гуманітарного знання.

Стає очевидним, що наразі сформоване співтовариство вчених, поєднаних розумінням ключових проблем у річці дослідження реальності, яка позначена категорією „культура” та напрацьовуються специфічні методи її пізнання.

Видання розраховане на науковців, викладачів, студентів гуманітарних напрямків освіти.

Редколегія:

д.філол.н. М.А. Собуцький (відповідальний редактор),
к.філос.н. Р.В. Демчук,
к.філос.н. Ю.В.Джулай,
А.І. Погрібна (секретар)

Рецензенти:

д.філос.н. О.І. Оніщенко,
д.філос.н. І.А.Бондаревська

Затверджено до друку Вченою радою НаУКМА
(протокол №5 від 31.05.2012 р.)

Збірку видано за сприяння
Антоня то Олексія Корвін-Піотровських

На обкладинці ілюстрація Ольги Петрової „Оранта”

ISBN 978-966-2608-09-0

© Автори тез, 2012
© Національний Університет
“Києво-Могилянська академія”, 2012
© “Стародавній Світ”, 2012

ЗМІСТ

Круглий стіл «Культурологія: пошук методологічної парадигми»

<i>Азарова Ю. О.</i> О парадигмальной основе культурологического знания	9
<i>Бондарець О. В.</i> З історії кафедри культурології НаУКМА (1992-2012)	12
<i>Демчук Р. В.</i> Віражі духу	17
<i>Зайцев М. О.</i> Культурологія як становлення культурології	19
<i>Кравцова О.О.</i> Теоретико-методологічні проблеми становлення культурології	21
<i>Литвин Я. М.</i> Витоки формування радянської культурології	22

Культура радянської доби

<i>Дмитрик О. М.</i> Політика дотику: гаптична естетика в радянському кінематографі 20–50 років	25
<i>Дяків В. М.</i> Особливості народної релігійності українців в умовах більшовицької окупації початку 1920-х років	26
<i>Каракоз О. О.</i> Цензура друку в Україні у 20-х рр. ХХ ст.	28
<i>Кінка С. М.</i> Роль культури у процесі перебудови (досвід країн Балтії)	31
<i>Онуфрієнко А. В.</i> Репрезентація виробничої техніки: три фільми про Донбас 1930-х років («Ентузіазм», «Шахатрі», «Велике життя»)	33
<i>Отургашева Н. В.</i> В поисках утраченных идеалов: советская драматургия 60–80-х годов	34

- Погрибна А. І.* Виховання почуттів: гендер і сексуальність у постсталінському «шкільному кіно» 36
- Собуцький М. А.* Темпоральний модус фантазування соцреалізму 38
- Сорока К. С.* Кіра Муратова в (пост)радянській кінокритиці: створення генія 39
- Целік Т. В.* Русифікація чи українізація: культура радянської України 41
- Юхименко Н. Ф.* Основні функції системи освіти в радянській тоталітарній Україні 43
- Вруйхovenska О. V.* Uncanny of Chornobyl 45

Культурна антропологія

- Васіна З. О.* До питання методології реконструкції українського історичного костюма 47
- Джулай Ю. В.* Про концептуальні виміри культурологічних ініціатив антропології 48
- Дмитрюк В. В.* Дослідження весільної фотографії як етнографічного джерела на прикладі мешканців Одеської області 50
- Ігнатенко І. В.* Трансформації та інновації в народній медицині українців (за етнографічними матеріалами з Чорнобильського Полісся) 52
- Квлинкова Е. Н.* Религиозные аспекты народной культуры: гагаузская рукописная традиция 53
- Кожоляно О. Г.* Збереження дохристиянських вірувань у духовній культурі гуцулів у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. 55
- Корвін-Піотровський О. Г.* Проблеми реконструкції давньо-землеробських суспільств Південно-Східної Європи: термінологія та інтерпретація 59
- Кравченко О. П.* Культура як фактор соціального розвитку особистості 61
- Куприянов П. С.* «Если ты ценитель китайской кухни...»: чужая еда для современного туриста 63
- Куцан О. В.* Футувва як складова кримськотатарської культури 64
- Нікішенко Ю. І.* Костюм в контексті джерел по дослідженню міського повсякдення 66
- Прігарін О. А.* Про авторство в етнографічних текстах: варіативність ролі антрополога у синтезі знань 67
- Пустовалов С. Ж.* Нестандартні пози померлих в поховальному обряді населення ранньої бронзи півдня України 69

Культурна ідентичність та політика пам'яті

- Горська Н. Д., Можаровська Т. М.* Інтернет ресурс та просування вітчизняного музейного продукту на світовий ринок послуг 72
- Готун І. А., Казимір О. М.* Роль засобів масової інформації у популяризації культурної спадщини (на прикладі Ходосівського археологічного комплексу) 74
- Капранов С. В.* Трансформації інтелектуальної парадигми в Японії в період Мейдзі (1868 – 1912) на прикладі філософії 77
- Конончук О. В.* Репрезентація національної ідентичності на грошових знаках (порівняльна студія періоду УНР та незалежної України) 78
- Курченко Т. Є.* Інноваційні форми культурно-освітньої діяльності музейних установ України у світлі сучасних потреб інформаційного суспільства 79
- Монахова Н. В.* Стратегії пам'яті та забуття у сучасній «автобіографічній» жіночій прозі (на прикладі роману Д. Угрешіч «Музей безумовної капітуляції») 81
- Мусієнко І. В.* Політика пам'яті та проблеми європейського сприйняття України 82
- Осіпчук С. М.* Політика пам'яті в посткомуністичній Європі 84
- Пархоменко І. І.* Культурні цінності як об'єкт міжнародної культурної політики 85
- Рубан А. О.* Український національний характер: політико-культурологічний вимір 87
- Сарапіна Є. В.* Пам'ять-слід: зворотній бік політик пам'яті 88
- Стуканов С. Р.* Культура як чинник становлення буття України 90
- Тюрменко І. І.* Музейна освіта в Канаді 91
- Харченко Л. М.* Соціально-філософський аналіз духовності 93
- Хотина Ю. В.* Основные направления деятельности музеев Кубани во второй половине XIX – начале XX вв. в сохранении историко-культурного наследия региона 95
- Цебрик Н. В.* Самодержець в Росії: особливості концепції влади 98
- Эйнгорн Н. К.* Память в культуре и культура памяти 100

Культурні трансформації міського простору

- Лисовец І. М.* Трансформации городского пространства в современной культуре: креативная роль арт-практик 102
- Малес Л. В.* Практики відчуження у великому місті: приватність та приватизація двору 104

- Прокопенко О. О.* Соціальний склад Києва через призму архітектури XIX-поч. XX ст. 105
- Рибчинська З. Б.* Дискурс пам'яті у просторі модерного міста: проспект Свободи у Львові 107
- Тищенко І. М.* Соціалістичні міста на папері, на місцевості і на екрані: процес соціалістичного розселення в радянському кіно 1930-х 107
- Фесенко Г. Г.* Соціокультурний простір мегаполісу: (філософсько-антропологічний контекст) 109
- Хвиль А. Г.* Простір і страх: відчуття небезпеки у місті 111
- Чебан О. І.* Трансформації в приватному житловому просторі одеситів та практики його обживання: на межі радянського та пострадянського 112
- Червенко К. М.* Феномен городской среды Києва в контексте современных трансформационных изменений 113
- Шумилович Б. М.* Міські репрезентації на паперових грошах колишнього СРСР 115
- Sybrivsky R.* The Public Faces of Capital Cities and the Plague of Junk in Kyiv's Public Spaces 116

Культурологія як інтегративна царина знання

- Більченко С. В.* Мультикультуралізм versus транскультурність: кінець історії та втеча в естетичну гру 118
- Бондарев А. В.* Формирование историко-культурологического дискурса: вклад Л. Н. Гумилева в разработку синхронистического и диахронического методов изучения этнокультурных процессов 119
- Гергун А. В.* Трансформація прав людини в умовах мультикультурного світу 124
- Голубенко О. В.* Культура «пізнього капіталізму» та «дигресивні стратегії» сучасності 126
- Гудова М. Ю.* Анализ чтения в методологии культурных практик: синхронический и диахронический аспекты 127
- Левченко Л. Ю.* Гендер як предмет культурологічного дискурсу 129
- Науменко Н. В., Гуляк А. Б.* Культурологічні складники творчості Євгена Гуцала (на матеріалі оповідання «Концентричні кола осені» та поезії «У ювелірній майстерні осені») 130
- Палієнко С. В.* Критика В.Ф. Генінгом соціокультурного напрямку в радянській археології 132
- Парахонський Б. О.* Цивілізаційний вибір або тупик 133

- Потапенко Я. О.* Тілесність як категорія культурологічного дискурсу доби 135
- Репіна Н. В.* Політична культура XXI століття: тренди і виклики 138
- Серова О. Ю.* Специфіка презентації просторово-часових форм мистецтва мінімалізму 139
- Стоян Д. В.* Поняття «культура» в теорії нації Ю.Вассіяна 141
- Шевчук Д. М.* Особливості культурної критики в умовах (пост-)сучасності 142
- Юрлова М. Д.* Концепция исторической репрезентации и ее философско-политическое применение 143
- Янковська Ж. О.* Естетичні засади фольклоризму малої прози П.Куліша 145

Міфологічні та релігійні аспекти культури

- Бібік О. М.* Релігійна складова специфіки японського естетичного світосприйняття 147
- Бова В. В.* Міфологізація сучасного соціопростору 149
- Головей В. Ю.* Метаморфози сакрального в контексті сучасної культури 150
- Кольцов М. О.* І. Ньютон і британська релігійна культура XVIII століття 152
- Король Д. О.* Сакральний простір в композиціях архаїчного мистецтва Північної Європи 153
- Петрушкевич М. С.* Аналіз татуювання через призму теорії М. Маклюєна: християнський контекст 155
- Смоліна О. О.* Православна монастирська культура як система 157
- Шонь Х. Б.* Сміх Ісуса Христа: чи міг сміятись Богочоловік? 158

Теорія та практика візуальної культури

- Довжик О. К.* Обрі Бердслей: рецепція трансгресивної стратегії життєтворчості 161
- Ельфська Т. В.* Рекурсія: візуальні практики фрактальної побудови твору 163
- Ларченко В. В.* Глобальний/локальний-суб'єкт-(потреблення)-реклами: визуальные политики конструирования медийной властной системы 165
- Матвейчук М. Ю.* «Уявне тіло» актора в перформативних практиках 166